

IILMIY MATNLARNI TUSHUNISHDA UCHRAYDIGAN QIYINCHILIKLAR

Yoqubova Charos Mansur qizi

O'zbekiston Milliy Universitet

Jizzax filiali, Psixologiya fakulteti

Xorijiy tillar kafedrası

Talaba, Yoqubovacharos445@gmail.com

Ilmiy rahbar: Haydarova Shoiraxay qizi

shoiraxaydarova@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18130525>

ARTICLE INFO

Received: 31st December 2025

Accepted: 1st January 2025

Published: 2nd January 2026

KEYWORDS

ilmiy matn, matnni tushunish, terminologiya, akademik til, o'qish strategiyalari, tahlil qilish, mantiqiy bog'lanish, murakkab gaplar, talaba qiyinchiliklari.

ABSTRACT

Bugungi oliy ta'lim tizimida ilmiy matnlar bilan ishlash talabalar uchun muhim akademik kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, English for Academic Purposes (EAP) fanida ilmiy maqolalar, tadqiqot ishlari va akademik manbalarni o'qish asosiy o'rin egallaydi. Biroq ko'plab talabalar ilmiy matnlarni tushunishda jiddiy qiyinchiliklarga duch keladilar. Ushbu muammo talabalarning akademik muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi va mustaqil tadqiqot olib borish imkoniyatlarini cheklaydi.

Ilmiy matnlarni tushunishda uchraydigan asosiy qiyinchiliklar

1. Akademik lug'at va terminologiyaning murakkabligi

Ilmiy matnlarda soha terminlari, abstrakt tushunchalar va akademik iboralar keng qo'llaniladi. Bu esa talabalar uchun matnni tez va aniq tushunishni qiyinlashtiradi. Notanish so'zlarning ko'pligi o'quvchining e'tiborini asosiy mazmundan chalg'itadi va o'qish jarayonini sekinlashtiradi.

2. Murakkab grammatik va sintaktik tuzilmalar

Ilmiy matnlarda passiv nisbat, murakkab qo'shma gaplar va rasmiy uslub ustunlik qiladi. Bunday grammatik konstruktsiyalarni tahlil qila olmaslik matn mazmunini noto'g'ri talqin qilishga olib kelishi mumkin.

3. Matn tuzilmasini anglay olmaslik

Ko'plab talabalar ilmiy maqolaning an'anaviy tuzilmasi (annotatsiya, kirish, metodologiya, natijalar, muhokama va xulosa) bilan yetarlicha tanish emas. Natijada ular muhim g'oyalarni aniqlashda va asosiy xulosalarni chiqarishda qiynaladilar.

4. Oldingi bilim va kontekst yetishmasligi

Ilmiy matnlar ko'pincha muayyan nazariy bilimlarga tayangan holda yoziladi. Agar talabada ushbu soha bo'yicha yetarli tayanch bilim bo'lmasa, matnni tushunish darajasi sezilarli darajada pasayadi.

5. Akademik o'qish strategiyalaridan foydalanmaslik

Skimming, scanning, annotatsiya qilish va asosiy g'oyalarni ajratib olish kabi o'qish strategiyalaridan foydalanmaslik ilmiy matnlarni samarali o'zlashtirishga to'sqinlik qiladi. Talabalar ko'pincha matnni so'zma-so'z o'qishga harakat qilib, umumiy mazmunni yo'qotib qo'yadilar.

Ilmiy matnlarni tushunishni yaxshilash yo'llari

Ilmiy matnlarni samarali o'qish uchun talabalar akademik lug'at ustida muntazam ishlashi, matn tuzilmasini tahlil qilishni o'rganishi va o'qish strategiyalaridan ongli ravishda foydalanishi lozim. O'qituvchi tomonidan beriladigan yo'naltiruvchi savollar, muhokamalar va qo'shimcha izohlar ushbu jarayonni yanada samarali qiladi.

Ilmiy matnlarni tushunishni yaxshilash talabalarda maxsus o'qish strategiyalarini shakllantirish orqali amalga oshiriladi. Xususan, akademik lug'at bilan ishlash jarayonida terminlarning ta'rifi, kontekstda qo'llanishi va sinonimlari o'rganilishi talab etiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, matndan oldin asosiy terminlar bilan tanishish talabalarning mazmunni anglash darajasini sezilarli oshiradi.

Matn tuzilmasini tahlil qilish ham muhim omil hisoblanadi. Ilmiy matnlar odatda kirish, nazariy asos, tahlil va xulosa qismlaridan iborat bo'lib, ushbu qismlarni ajrata olish talabalarga asosiy g'oyani aniqlashda yordam beradi. Shuningdek, sabab-oqibat, taqqoslash va dalillash kabi mantiqiy bog'lanishlarni aniqlash o'qilgan ma'lumotni chuqurroq tushunishga xizmat qiladi.

O'qish jarayonida savol-javob, konspekt tuzish, asosiy fikrlarni belgilash va qisqa xulosa yozish kabi faol o'qish usullaridan foydalanish samarali natija beradi. O'qituvchi tomonidan beriladigan aniq yo'naltiruvchi savollar, muhokama topshiriqlari va izohlar talabalarning matn bilan mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Natijada talabalar ilmiy matnlarni tanqidiy tahlil qilish, asosli xulosa chiqarish va o'z fikrini ilmiy uslubda ifodalash malakalarini egallaydilar.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ilmiy matnlarni tushunishda uchraydigan qiyinchiliklar til, tajriba va metodik yondashuv bilan bog'liq murakkab jarayondir. Ushbu muammolarni kamaytirish uchun akademik o'qish ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish, tanqidiy fikrlashni rag'batlantirish va EAP fanida zamonaviy o'qitish strategiyalarini qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa talabalarni mustaqil o'rganishga va ilmiy faoliyatga samarali tayyorlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, EAP (English for Academic Purposes) fanida zamonaviy va interaktiv o'qitish strategiyalarini, jumladan faol o'qish usullari, muammoli savollar, matn asosida muhokama va yozma refleksiya topshiriqlarini qo'llash talabalarning ilmiy matnlar bilan ishlash samaradorligini oshiradi. Natijada talabalar mustaqil o'rganish, ilmiy axborotni tahlil qilish va akademik faoliyatga ongli hamda puxta tayyorgarlik ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. grabe, w., & stoller, f. l. (2011). teaching and researching reading (2nd ed.). routledge.
2. hedge, t. (2000). teaching and learning in the language classroom. oxford university press.
3. nunan, d. (2003). practical english language teaching. mcgraw-hill.
4. nation, i. s. p., & newton, j. (2009). teaching esl/efl reading and writing. routledge.
5. smith, f. (2004). understanding reading: a psycholinguistic analysis of reading and learning to read (6th ed.). lawrence erlbaum associates.
6. snow, c. e. (2002). reading for understanding: toward a research and development program in reading comprehension. rand corporation.
7. Ma'ripov J. K. A BRIEF INFORMATION ABOUT TENSES //O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA. – C. 464.
8. Tolibovna A. K. et al. Features Of Anthropocentric Study Of Sacred Texts //Open Access Repository. – 2022. – T. 8. – №. 1. – C. 5-10.
9. Tolibovna A. K. et al. Functions of Allusion and Allusion as a Marker of Intertextuality and Precedence //European Multidisciplinary Journal of Modern Science. – 2022. – T. 6. – C. 485-487.
10. Ma'ripov J. KORPUS HAQIDA UMUMIY TUSHUNCHA //Центральноазиатский журнал образования и инноваций. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 175-178.
11. Ma'ripov J. Antroposentrizm-tilshunoslikning zamonaviy yonalishi sifatida //Инновационные исследования в современном мире: теория и практика. – 2022. – Т. 1. – №. 28. – С. 62-68.
12. Solnyshkina M. I. et al. IMPORTANCE OF SETTING GOALS. SMART GOALS //Новости образования: исследование в XXI веке. – 2023. – Т. 1. – №. 11. – С. 318-320.
13. LEARNER I. Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, The faculty of psychology, The teacher at the department of Foreign languages.
14. Маърипов Д. Psychological value of the novels by agatha christie //Информатика и инженерные технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 630-632.
15. Maripov J. MODERN METHODS OF TEACHING ENGLISH FOR B2 LEVEL STUDENTS: ENHANCING LANGUAGE PROFICIENCY AND COMMUNICATION SKILLS //International Journal of scientific and Applied Research. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 266-271.
16. MATNLARNI D. T. A. L. V. A. D., JIHATLARI T. Q. O. Z. X. O. S. Ma'ripov Jalolkhan Kamoliddin ugli, Alimkulova Khulkar Tolibovna.« //ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI BEKE. – №. 22.